

УДК 811.161.2.373

О. А. Остроушко*к. філол. н., доц., доц. кафедри англійської мови з методикою викладання
Криворізький державний педагогічний університет***СЕМАНТИКА МІРИ І КІЛЬКОСТІ В ТЕКСТАХ
СУЧАСНИХ КУЛІНАРНИХ РЕЦЕПТІВ****SEMANTICS OF MEASURING AND QUANTITY IN
TEXTS OF MODERN CULINARY RECIPES***У публікації охарактеризовано особливості реалізації семантики міри й кількості в сучасних українсько-, англо- та російськомовних текстах кулінарних рецептів.***Ключові слова:** *кулінарний рецепт, семантика, міра, кількість.**The publication deals with peculiarities of actualization of semantics of measuring and quantity in modern Ukrainian, English, and Russian culinary recipes.***Key words:** *culinary recipe, semantics, measuring, quantity.*

Сучасний кулінарний дискурс, під яким розуміємо спілкування у сфері, пов'язаній із процесом приготування й споживання їжі, характеризується динамічністю, мультидискурсивністю, розмаїтістю жанрових форм. Центральним жанром, на наш погляд, залишається жанр кулінарного рецепта, який також зазнає модифікацій як у своїй структурі, так і смислового наповненні. Вагомим чинником, який впливає на подібні зміни, виступає модифікація самої сфери спілкування, пов'язана передусім з інформатизацією та розвитком віртуального комунікативного середовища. Кулінарний сайт як своєрідний віртуальний аналог кулінарної книги, онлайн-зібрання кулінарних рецептів виявляється загальнодоступним джерелом інформації, до якого може звернутися будь-хто, будь-де і в будь-який час за умови наявності технічних і технологічних можливостей.

Кулінарний рецепт на віртуальних сторінках кулінарного сайту, з одного боку, зберігає традиційну структурно-семантичну

будову (найменування, перелік інгредієнтів, опис дій), з іншого, – ускладнює й розширює її (вступна частина, загальна інформація, коментарі, уточнення, побіжні зауваження, розповіді тощо). Багато текстів мають яскраві відбитки авторського “Я”.

Категорії кількості й міри належать до фундаментальних універсальних філософських категорій, які мають своєрідний набір мовних засобів вираження [3]. Дослідження вияву різноаспектних кількісних відношень у мові має в лінгвістиці доволі тривалу історію: кількісність, зокрема, вивчали В. Акуленко, І. Бодуен де Куртене, С. Баранова, С. Бронікова, В. Дмитрик, С. Жаботинська, І. Кобякова, О. Медвідь, Е. Сепір, С. Шабі, С. Швачко та ін.

Семантика міри й кількості є необхідним смисловим компонентом рецептурного кулінарного тексту. Мета нашої розвідки – виявити й систематизувати семантичні компоненти кількості й міри в сучасних рецептурних кулінарних текстах. Матеріалом стали тексти рецептів із кулінарних сайтів: українськомовного <https://klopotenko.com>, англійськомовного <https://allrecipes.com>, російськомовного <https://www.russianfood.com>.

Кількісна семантика виражається передусім у структурному компоненті тексту рецепта “перелік інгредієнтів”. У рецептах не просто визначається, які саме інгредієнти потрібно взяти, а вказується їхня кількість чи визначається певна частина: - $\frac{1}{2}$ кг Молода картопля - 50 г Вершкове масло (чи рослинна олія) – 5 гілочок Кріп - 1-2 ст. л. Оцет - за смаком Сіль (Молода картопля з кропом), - 3 tablespoons soy sauce - 1 tablespoon honey – 1 tablespoon vegetable oil - 1 teaspoon lime juice – 1 teaspoon chopped garlic - 4 skinless, boneless chicken breast halves (Key West Chicken), - Клубника – 3 кг - Сахар – 4 кг - Спирт – 100 г - Кислота лимонная – 1 ст. ложка (“Королевское” варенье из клубники). Як бачимо, експлікується значення означеної та приблизної кількості. Засобами вираження виступають головне числівниково-іменникові словосполучення. Типовим є використання мезуративів, а також інших лексем зі значенням “одиниця виміру”, причому їх уживання доволі часто виявляє

національно-культурні відмінності: *1 pound tri-color baby potatoes (red, gold, and purple), rinsed and drained (Pan-Roasted Marble Potatoes)* – 1 фунт дорівнює приблизно 454 г. Якщо типовим вимірником із тематичної групи назв посуду для українськомовного кулінарного дискурсу є *склянка*, для російськомовного – *стакан* (щоправда, й українськомовний контент не позбавлений цієї лексеми), то для англійськомовного середовища такою мовною одиницею є *cup* “чашка”: - *1 склянка Молоко* - *1 склянка Борошно (Бурякові панкейки з крем-сиром)*, - *½ cup white wine* - *4 cups vegetable stock* - *1 cup cherry tomatoes, halved (Asparagus Risotto)*, - *Кефир* – *1 стакан* - *Варенье* – *1 стакан (Пирог “Бабушкин секрет”)*. Для називання невизначеної малої кількості певних інгредієнтів – як правило, це сіль, перець, приправи, духмяні трави тощо – в усіх трьох лінгвокультурах уживають особливі лексеми-вимірники або усталені сполуки: - *1 дрібка Кориця* – *1 дрібка Сіль* – *1 дрібка Перець (Суфле із сиру)*, - *1 pinch garlic powder* – *1 pinch onion powder (Quick & Crispy Home Fries)*, - *Сода* – *на кончику ножа* - *Соль* – *1 щепотка (Печенье сметанное)*.

Семантика приблизної кількості виражається зазвичай поєднанням двох числівників: - *Сыр твердый* – *150-200 г* - *Чеснок* – *2-3 зубчика (Салат “Весенний бриз”)*. Типовим є уживання приєднано-іменникових конструкцій за смаком, *to taste, по вкусу*, які, по суті, “прив’язують” об’єктивні кількісні виміри інгредієнта до суб’єктивної сфери відчуття смаку кулінара – як автора рецепта, так і читача, того, хто буде за цим рецептом готувати страву: - *за смаком Сіль, перець (Паста з білими грибами)*, *salt to taste (Basil Pesto Bread Rounds)*, - *Петрушка свежая* – *по вкусу* - *Соль* – *по вкусу* - *Черный перчик молотый* – *по вкусу (Фритатта самая простая)*. Відзначимо, що в англійськомовному кулінарному дискурсі подібні конструкції поширені значно менше, вони можуть виступати альтернативою для точно вираженої кількості: *¼ teaspoon ground cayenne pepper, or to taste (Cheddar Cheese Nippers)*, *1 teaspoon ground black pepper to taste (Unbelievable Chicken)*.

Важливою семантичною складовою тексту кулінарного рецепта, яка отримує кількісну характеристику, є часова площина. Виокремлюємо кількісні параметри тривалості виконання певної дії: *Zaparте кускус ... і дайте йому настоятися 5 хвилин під кришкою (Філе хека на подушці з кускусу та овочів), Bake in preheated oven for 20 to 25 minutes (Cocktail Meatballs)* – та загального обсягу часу, необхідного для приготування страви чи для окремих етапів: - *Час підготовки 30 хвилин - Час приготування 7 хвилин (Соус бешамель на бульйоні), - Prep: 20 mins - Cook: 15 mins - Additional: 1 hr 5 mins - Total: 1 hr 40 mins (Fried Mozzarella Puffs), 50 мин (Мясные зразы с яйцом)*. Кількісно-темпоральний параметр виявляється важливим настільки, що може ставати акцентованим семантичним компонентом назви страви: *Ситна закуска за 5 хвилин, 5 Hour Beef Stew, Домашние бургеры (за 15 минут)*.

Кількісна семантика виявляється в описово-інструктивній частині, де йдеться про поділ інгредієнтів. Вихідний компонент ділиться на певні частини, причому семантично вагомими виявляється як їхня визначена точно або приблизно протяжність, так і їхня форма: *Сир фета поріжте плоскими шматочками товщиною не більше 5 мм (Курячий рулет зі шпинатом і горіхами), Cut the baguette into 3/4-inch slices (Double Tomato Bruschetta), Делаем из теста колбаску и делим на 12 равных частей (Пышки со сметаной)*.

Кількісні характеристики отримують температурні параметри приготування страви: *Випікайте пиріг у духовці з температурою 180 градусів протягом 45 хвилин (Пиріг на кефірі з вишнею), Preheat the oven to 400 degrees F (200 degrees C) (Rat (Rosemary, Ancho, Molasses) Wings), Поместить в разогретую до 180-190°C духовку ... (Бисквит буше)*. При цьому для приготування страв у духовці або в мультиварці тексти рецептів містять інформацію про точну або приблизну температуру, тоді як для більшості інших рецептів уживаються усталені вислови на зразок “на (якому?) вогні”: *Перекладіть сало в жаровню і трохи обсмажте на маленькому вогні (Бограч), На сухой сковороде*

слегка обжарить муку, на среднем огне, помешивая, около 2-3 минут (Жюльен с курицей и шампиньонами).

Ще одним обов'язковим компонентом із кількісною семантикою в досліджених текстах виявився смисловий елемент із блоку загальної інформації про рецепт, який ми умовно назвали “кількісність готової страви”. Ідеться про кількість порцій в українськомовному та російськомовному контенті: *Порції 2-4 (Вівсянка з гарбузом)*, а в англійськомовному – про кількість порцій та про різнопланову інформацію щодо вимірності готової страви, яка узагальнюється лексемою *yield* – “кількість видобутого (виробленого) продукту”: *Servings: 4 Yield: 4 sandwiches (Copycat Fried Chicken Sandwich)*, *Servings: 12 Yield: 12 servings (Red Skinned Potato Salad)*.

Міра як філософська категорія демонструє нерозривний зв'язок якості й кількості, визначає межу, за якою накопичення кількісних змін спричиняє появу нової якості [1, с. 7; 2, с. 143]. Семантика міри в текстах кулінарних рецептів стосується якісно-ознакових параметрів предметів та дієвості, виражається різними мовними одиницями (прикметниками, прислівниками, прийменниково-іменниковими сполуками, підрядними частинами у складних реченнях): *Курячі ніжки ... запечіть в духовці до готовності (Курячі ніжки в пікантному соусі), Возвращаемся к рыбе, которую добротнo смазывает сметанным соусом... (Горбуша, запеченная в духовке)*.

Проведені спостереження дають змогу висновкувати, що кулінарні рецепти виступають чудовою демонстрацією діалектичного взаємозв'язку кількості, міри та якості: отримання готової страви як нової сутності з певним набором нових якісних характеристик напряду залежить від кількісних параметрів вихідних інгредієнтів, їхнього співвідношення, послідовності, тривалості й інтенсивності виконуваних дій, кількісних часових характеристик дій та процесів тощо. Семантика міри й кількості виявляється в різних смислових площинах рецептурного тексту: предметному, дієвому, темпоральному, – а засоби її вираження засвідчують у низці прикладів національно-культурну специфіку.

Література

1. Баранова С. В. “Філософія” кількісно-якісних відношень. *Філологічні трактати*. 2012. Т. 4, № 2. С. 5–10.
2. Крюченко Ю. Ю. Поняття про категорію міри та ступеня в сучасній українській літературній мові. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 12. С. 143–146
3. Шабі С. В. Генеза категорії кількості в лінгво-філософському аспекті. *Лінгвістичні дослідження*. 2012. Вип. 33. С. 140–146.